

ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
26-4-2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ:ΕΠΤΑ (7)

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὀρώμεν κοινωσίαν τινὰ οὖσαν καὶ πᾶσαν κοινωσίαν ἀγαθοῦ τινος ἔνεκεν συνεστηκυῖαν (τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν πάντα πράττουσι πάντες), δῆλον ὡς πᾶσαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων ἢ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις καὶ ἡ κοινωσία ἢ πολιτική. [...]

Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωσία τέλειος πόλις, ἥδη πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκειᾶς ὡς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ ζῆν ἔνεκεν, οὔσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. Διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἔστιν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωσίαι. Τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων, ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶν πάσης μελιττικῆς καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐθὲν γάρ, ὡς φαμέν, μάτην ἢ φύσις ποιεῖ· λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων· ἢ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον, διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζῶις (μέχρι γὰρ τούτου ἢ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθε, τοῦ ἔχειν αἴσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις), ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν· ἢ δὲ τούτων κοινωσία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Δημοκρατία μὲν οὖν ἐστὶ πρώτη μὲν ἢ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον. ἴσον γὰρ φησιν ὁ νόμος ὁ τῆς τοιαύτης δημοκρατίας τὸ μηδὲν μᾶλλον ὑπερέχειν τοὺς ἀπόρους ἢ τοὺς εὐπόρους, μηδὲ κυρίους εἶναι ὁποτέρουσοῦν, ἀλλ' ὁμοίους ἀμφοτέρους. Εἴπερ γὰρ ἐλευθερία μάλιστ' ἐστὶν ἐν δημοκρατίᾳ, καθάπερ ὑπολαμβάνουσί τινες, καὶ ἰσότης, οὕτως ἂν εἴη μάλιστα, κοινωνούτων ἀπάντων μάλιστα τῆς πολιτείας ὁμοίως. Ἐπεὶ δὲ πλείων ὁ δῆμος, κύριον δὲ τὸ δόξαν τοῖς πλείοσιν, ἀνάγκη δημοκρατίαν εἶναι ταύτην. Ἐν μὲν οὖν εἶδος δημοκρατίας τοῦτο.

A.1. Να χαρακτηρίσετε το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων ως σωστό(Σ) ή λανθασμένο(Λ) και να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με φράσεις του αρχαίου κειμένου. (μονάδες 6)

α. Το αγαθό στο οποίο αποβλέπουν όλες οι μορφές κοινωνικής συμβίωσης είναι ένα και μοναδικό.

β. Η ικανότητα διάκρισης του καλού από το κακό και η αντίληψη του δικαίου αποτελούν προϋπόθεση πολιτικής οργάνωσης.

γ. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, υπάρχει μία μόνο εκδοχή δημοκρατίας.

A.2. Να γράψετε σε ποιους όρους των κειμένων αναφέρονται οι υπογραμμισμένες αντωνυμίες των παρακάτω φράσεων. (μονάδες 4)

«Τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων»

«μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθε, τοῦ ἔχειν αἴσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις»

«μηδὲ κυρίου εἶναι ὀποτερουσοῦν, ἀλλ' ὁμοίους ἀμφοτέρους»

Μονάδες 10

B1. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, όλες οι μορφές κοινωνικής συμβίωσης δημιουργήθηκαν για την επίτευξη κάποιου αγαθού. Ποιο είναι το αγαθό στο οποίο αποβλέπει η πόλη και ποιες είναι οι συνθήκες που διασφαλίζουν την επίτευξή του;

Μονάδες 10

B2. Να εντοπίσετε στο **κείμενο Β** και να καταγράψετε τα αντιθετικά ζεύγη εννοιών που χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης και να εξηγήσετε πώς εξυπηρετούν την επιχειρηματολογία του για την απόδειξη της πολιτικής φύσης του ανθρώπου.

Μονάδες 10

B3.α. Για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις της νέας ελληνικής να εντοπίσετε την ετυμολογικά συγγενή της λέξη στο **κείμενο Β** : πολυσημία, απρόσιτος, дуόσμος, φόρεμα. (μονάδες 4)

B3.β. Να συμπληρώσετε τα κενά με μία λέξη σύνθετη με τη λέξη λόγος, της οποίας ο ορισμός δίνεται στην παρένθεση: (μονάδες 6)

..... (το τελευταίο τμήμα ενός κειμένου)

..... (ο επιστήμονας που μελετά τα πετρώματα και την ιστορία του στερεού φλοιού της Γης)

..... (λεκτικό παιχνίδι κατά το οποίο, με τη χρησιμοποίηση φωνητικών ομοιοτήτων, αναγραμματισμών, αντιστροφής συλλαβών κτλ., μια λέξη ή μια φράση γίνεται διφορούμενη ή αλλάζει το νόημά της)

Μονάδες 10

B4. Να αντιστοιχίσετε τα πρόσωπα της πρώτης στήλης με τις προτάσεις της δεύτερης στήλης.

1. Κέφαλος	α. η ευδαιμονία και η κακοδαιμονία είναι υπόθεση της ψυχής
2. Πολέμαρχος	β. η ευδαιμονία είναι ενέργεια της ψυχής με τους κανόνες της τέλει αρετής
3. Θρασύμαχος	γ. «Ἥλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα»
4. Γλαύκων	δ. δικαιοσύνη είναι να αποδίδεις καλό στον φίλο, κακό στον εχθρό
5. Αριστοτέλης	ε. η εντιμότητα στις συναλλαγές
6. Ηράκλειτος	στ. «τό τὰ αὐτοῦ πράττειν»
7. Δημόκριτος	ζ. διδάσκει την ικανότητα να αποφασίζει κάποιος σωστά τόσο για τις υποθέσεις του σπιτιού όσο και για τις υποθέσεις της πόλης
8. Θεόφραστος	η. το συμφέρον του ισχυρού καθορίζει το τι είναι δίκαιο
9. Πρωταγόρας	θ. ίδρυσε σχολή που διαφύλαττε και πρόβαλλε τις διδασκαλίες του Αριστοτέλη
10. Σωκράτης	ι. η δικαιοσύνη είναι μία υποκριτική κοινωνική σύμβαση

Μονάδες 10

B5. Αφού μελετήσετε το παρακάτω κείμενο του Πλούταρχου και **το κείμενο Γ** από τα Πολιτικά του Αριστοτέλη, να παρουσιάσετε τις απόψεις που προβάλλονται σχετικά με τα γνωρίσματα και τις αρχές λειτουργίας της δημοκρατίας.

Πλούταρχος, Τῶν ἑπτὰ σοφῶν συμπόσιον, 154c- 154e

Ο Μνησίφιλος τότε ο Αθηναίος, φίλος και θαυμαστής του Σόλωνα, είπε: «Να σου πω, Περιάνδρε, εγώ το βρίσκω σωστό, ο λόγος να μοιράζεται —ακριβώς όπως και το κρασί— όχι με κριτήριο τον πλούτο ή την κοινωνική τάξη, αλλά εξίσου σε όλους, όπως γίνεται στη δημοκρατία· αυτό θα πει: η συζήτηση να τα περιλαμβάνει όλα. Όσα λέχθηκαν πριν από λίγο για απόλυτους άρχοντες και βασιλιάδες, εμάς που ζούμε σε δημοκρατικό πολίτευμα δεν μας αφορούν καθόλου. Γι' αυτό και θεωρούμε ότι ο καθένας από σας θα έπρεπε —για άλλη μια φορά— να καταθέσει τη γνώμη του για το πολίτευμα στο οποίο οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα· και, ακόμη, η αρχή να γίνει πάλι από τον Σόλωνα».

Έμειναν σύμφωνοι να κάνουν έτσι, και πρώτος ο Σόλωνας είπε: «Εσύ, βέβαια, Μνησίφηλε, έχεις ακούσει —μαζί με όλους τους άλλους Αθηναίους— τη γνώμη μου για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να κυβερνιέται μια πόλη. Αν, ωστόσο, θέλεις να την ακούσεις και τώρα, πιστεύω ότι η πιο ευτυχημένη πόλη και, επιπλέον, αυτή που διαφυλάττει με τον καλύτερο τρόπο τη δημοκρατία, είναι η πόλη στην οποία τον άνθρωπο που διέπραξε ένα αδίκημα τον καταγγέλλουν και ζητούν την τιμωρία του το ίδιο και αυτοί που υπήρξαν θύματα της αδικίας του, αλλά και εκείνοι που δεν υπήρξαν».

Δεύτερος ο Βίας είπε ότι η καλύτερη δημοκρατία είναι αυτή στην οποία όλοι οι πολίτες φοβούνται τον νόμο όπως φοβούνται τον τύραννο.

Αμέσως μετά ο Θαλής είπε: «εκείνη που δεν έχει ούτε πολύ πλούσιους ούτε πολύ φτωχούς πολίτες».

Ύστερα από αυτόν ο Ανάχαρσης είπε: «εκείνη στην οποία οι πολίτες, εκτιμώντας με τον ίδιο τρόπο όλα τα άλλα, ορίζουν το καλό με κριτήριο την αρετή και το κακό με κριτήριο την κακία».

Πέμπτος ο Κλεόβουλος είπε ότι η πιο φρόνιμη και η πιο συγκρατημένη δημοκρατία υπάρχει εκεί όπου οι δημόσιοι άνδρες φοβούνται πιο πολύ τον ψόγο παρά τον νόμο. Έκτος ο Πιττακός είπε: «εκεί όπου στους κακούς δεν επιτρέπεται να ασκούν εξουσία και στους καλούς δεν επιτρέπεται να μη την ασκούν».

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ 12.12.4 -12.13.2

Ο Διόδωρος ο Σικελιώτης στο δωδέκατο βιβλίο αναφέρεται στην ίδρυση των Θουρίων στην Ιταλία και καταγράφει το πώς ο Χαρώνδας από τους Θούριους, που εκλέχτηκε νομοθέτης, έγινε αίτιος πολλών αγαθών για την πατρίδα του.

ἔγραψε δέ καί ἕτερον νόμον πολύ τούτου κρείττονα καί τοῖς παλαιότεροις αὐτοῦ νομοθέταις ἡμελημένον· ἐνομοθέτησε γάρ τῶν πολιτῶν τούς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσης τῆς πόλεως τούς μισθούς τοῖς διδασκάλοις. ὑπέλαβε γάρ τούς ἀπόρους τοῖς βίοις, ἰδίᾳ μὴ δυναμένους διδόναι μισθούς, ἀποστερήσασθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων. τὴν γάρ γραμματικὴν παρά τὰς ἄλλας μαθήσεις προέκρινεν ὁ νομοθέτης, καί μάλα προσηκόντως· διὰ γάρ ταύτης τὰ πλεῖστα καί χρησιμώτατα τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιτελεῖσθαι, ψήφους, ἐπιστολάς, διαθήκας, νόμους, τᾶλλα τὰ τὸν βίον μάλιστα ἐπανορθοῦντα. τίς γάρ ἂν ἄξιον ἐγκώμιον διάθοιτο τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως; διὰ γάρ τούτων μόνων οἱ μὲν τετελευτηκότες τοῖς ζῶσι διαμνημονεύονται, οἱ δέ μακρὰν τοῖς τόποις διεστώτες τοῖς πλεῖστον ἀπέχουσιν ὡς πλησίον παρεστῶσι διὰ τῶν γεγραμμένων ὁμιλοῦσι. ταῖς τε κατὰ πόλεμον συνθήκαις ἐν ἔθνεσιν ἢ βασιλεῦσι πρὸς διαμονὴν τῶν ὁμολογιῶν ἢ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια βεβαιωτάτην ἔχει πίστιν· καθόλου δέ τὰς χαριεστάτας τῶν φρονίμων ἀνδρῶν ἀποφάσεις καί θεῶν χρησμούς, ἔτι δὲ φιλοσοφίαν καὶ πᾶσαν παιδείαν μόνη τηρεῖ καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις αἰεὶ παραδίδωσιν εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. διὸ καὶ τοῦ μὲν ζῆν τὴν φύσιν αἰτίαν ὑποληπτέον, τοῦ δὲ καλῶς ζῆν τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων συγκειμένην παιδείαν. ὅθεν ὡς μεγάλων τινῶν ἀγαθῶν ἀποστερουμένους τούς ἀγράμματούς διωρθώσατο τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ καὶ δημοσίᾳ ἐπιμελείᾳ τε καὶ δαπάνῃς ἠξίωσε.

Λεξιλόγιο

ἢ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια = ὁ αλάνθαστος χαρακτήρας των γραμμάτων

Γ1. Να μεταφράσετε το απόσπασμα: «τὴν γάρ γραμματικὴν παρά τὰς ἄλλας μαθήσεις ... παρεστῶσι διὰ τῶν γεγραμμένων ὁμιλοῦσι»

Μονάδες 10

Γ2. Ο νομοθέτης Χαρώνδας θέσπισε νόμο που φανερώνει το πόσο επιτακτική θεωρούσε την ανάγκη γνώσης «των γραμμάτων»:

α. Τι όριζε ο νόμος που θέσπισε;

Μονάδες 5

β. «ταῖς τε κατὰ πόλεμον συνθήκαις ἐν ἔθνεσιν ἢ βασιλεῦσι πρὸς διαμονὴν τῶν ὁμολογιῶν ἢ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια βεβαιωτάτην ἔχει πίστιν . καθόλου δέ τὰς χαριεστάτας τῶν φρονίμων ἀνδρῶν ἀποφάσεις καὶ θεῶν χρησμούς, ἔτι δὲ φιλοσοφίαν καὶ πᾶσαν παιδείαν μόνη τηρεῖ καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἀεὶ παραδίδωσιν εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα »: Ποια είναι η προσφορά των γραμμάτων σύμφωνα με την παραπάνω περίοδο;

Μονάδες 5

Γ3.α.« ἐνομοθέτησε γάρ τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσης τῆς πόλεως τοὺς μισθοὺς τοῖς διδασκάλοις»: Να εντοπίσετε τα ουσιαστικά της τρίτης κλίσης και να τα μεταφέρετε στη δοτική πληθυντικού.

Μονάδες 3

Γ3.β.

κρείττονα, μεγάλων: Να σημειώσετε τους αντίστοιχους τύπους στον υπερθετικό βαθμό.

τάς χαριεστάτας: Να μεταφέρετε τον τύπο στον θετικό βαθμό

Μονάδες 3

Γ3.γ. «ἐνομοθέτησε γάρ τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσης τῆς πόλεως τοὺς μισθοὺς τοῖς διδασκάλοις. ὑπέλαβε γάρ τοὺς ἀπόρους τοῖς βίοις, ἰδίᾳ μὴ δυναμένους δίδοναι μισθοὺς, ἀποστερήσεσθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων »:

α. Να μεταφέρετε τα υπογραμμισμένα απαρέμφατα στον παρακείμενο.

β. Να εντοπίσετε τις μετοχές που υπάρχουν στην παραπάνω περίοδο και να γράψετε το ρήμα στο οποίο ανήκουν στο δεύτερο ενικό πρόσωπο του παρατατικού.

Μονάδες 4

Γ4.α. «διὸ καὶ τοῦ μὲν ζῆν τὴν φύσιν αἰτίαν ὑποληπτέον»: Να κάνετε την ανάλυση του ρηματικού επιθέτου.

Μονάδες 2

Γ4.β. «ἔγραψε δὲ καὶ ἕτερον νόμον πολὺ τούτου κρείττονα καὶ τοῖς παλαιότεροις αὐτοῦ νομοθέταις ἡμελημένον· ἐνομοθέτησε γὰρ τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα» : Να αναγνωρίσετε τη συντακτική λειτουργία της γενικής και της δοτικής πτώσης στο παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 5

Γ4.γ. Να αναλύσετε τη μετοχή της τελευταίας περιόδου σε ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση.

Μονάδες 3

